

INUIT ATAQTIGIIT

Inatsisartuni

UKA 2018/22
09.10.18.
Peter Olsen

Uunga siunnersuut: Erngup nukingata innaallagissiornermut atorpeqartarnera pillugu Inatsisartut inatsisaat nr. xx, xx. xxx 2018-imeersoq

(Inuussutissarsiornermut Nukissiuuteqarnermullu Naalackersuisoq)

Naalackersuisut aalajangiiffigisassatut siunnersuutaannut qulaani pineqartumut qujalluta, Inuit Ataqatigiinniit matumuuna imaattumik oqaaseqaateqassaagut.

Nunatsinni sapinngisamik tamakkiisumik ataavartumik tunngaveqartumik, mingutsitsinngitsumillu nukissiuuteqalernissarput Inuit Ataqatigiinniit pingaartitatta anguniakkattalu ilagilluinnarpaat.

Erngullu nukinganik tunngaveqarluni nukissiuuteqarneq ataavartumik tunngaveqarluni nukissiuuteqarnerut oqaatigineqarsinnaasut ilagilluinnarpaat. Uumalu inatsisissap pilersinneqarneratigut nunatsinni erngup nukinganik nukissiorfimmik pilersitsiniarluni malittarisassat misissueqqaartarnermut, atuisinnaatitaanermullu tunngasut oqilisarneqarlutillu pisariillisarneqarniarput.

Taamaaliornikkut piffissamik killiligaanngitsumik kisermaassilluni atuisinnaatitaanermut tunngasortaa ullumikkut atuuttoq atorunnaarsinniarneqarpoq nutarterniarneqarlunilu. Assersuutitut taaginnarsinnaavarput Maniitsup eqqaani tasersuaq erngup nukinga atorlugu nukissialiorfissatut 2007-mili Alcoa-mut kisermaattussanngorlugu tunniunneqarnikuusimagaluartoq, naluneqanngitsutullu kiisa ullumikkut uunga killippugut suliluunniit Alcoa erngup nukinga atorlugu nukissiorfimmik pilersitsiniarluni aallartinnikuunngilaq.

Uumalu inatsisissap nutaap pilersinneqarneratigut Alcoa piffissamikilliligaanngitsumik kisermaassisussaatitaanera atorunnaarsinneqartussanngussaaq, taamaaliornikkullu soqutiginnissinnaasut allat kikkulluunniit misissueqqissaarnissamut atuisinnaalernissamullu periarfissineqarsinnaalissapput. Suliffeqarfissuit erngup nukinganik kisermaassillutik pilersitsinissamut akuerineqarsimasut, ukiunilu arlalinni sanaartornissannguaminnilluunniit aallartissimanngitsut pitsaasuunngilaq piffissamik killeqanngitsumik akuersissummik tunineqartarsimanerat.

Taamaattumik Inuit Ataqatigiit Naalackersuisut inatsisissatut siunnersuutaannut uunga pineqartumut ilassinilluarnissarput naatsorsuutigineqarsinnaavoq.

Ullumikkut nunatsinni ataavartumik tunngaveqarluta nukissiuuteqarnermik atuinerput nunarsuarmi qaffasinnerpaanut ilaavoq; nukissiaq ataavartumik tunngaveqartoq imermik nukissiornermit aamma eqqakkanik ikuallaavinnit ikuallatanit kiak pisoq Nukissiorfiit 2017-imi innaallagissamik aamma kiasaanermik nioqquteqarnerata 72,4 procenterivaa. Ullumikkut avatangiisimut mingutsitsinngitsumik nukissiummik taama

annertutigisumik atuilereersimanerput pitsaalluinnarpoq tulluusimaarutigisinnaavarpullu tamanna. Taamaattoq tamaanga killinnerpoq naammagisimaaginnarnatigu siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu nukissiutinik mingutsitsinngitsumik suli annerusumik atuinerulernissarput anguniartuartariaqaripput Inuit Ataqatigiinniit isumaqarpugut.

November 2017-imi Naalackersuisut Nukimmik imermillu pilersuineq pillugu pilersaarut ilisaritippaat. Tassani anguniagassat 35-t, nukimmik imermillu pilersuinermut tunngasut, tassaasut 2030-p tungaanut Nukissiorfimmiit anguniagassatut ilisaritinneqarlutik.

Ataavartumik tunngaveqartumik nukissiap atorneqartup annertusiarortillugu, taava uuliamik eqqussukkamik pinngitsuuisinnaajunnaarsimaneq annikilliarutussaag.

Taamaattumik uuliap nunatsinnut eqqussorneqarnera annikilliskiarutaaarneqassappat, erngup nukinganik nukissiutinik atuinitta saniatigut, nukissiutinik allanik mingutsitsinngitsunik suli annerusumik atuinerulernissarput Inuit Ataqatigiinniit angorusulluinnakkat ilagaat. Erngup nukinganik nukissiutit saniatigut nukissiutit allat mingutsitsinngitsut ilaatigut makkuusut nunatsinni ineriartortinneqartariaqartutut Inuit Ataqatigiinniit isumaqarfigaavut:

- Seqinermit nukissiaq (Seqerngup qinngornerinik tigooraassutit aamma seqinermit kiassaaneq)
- Anorimit nukissiaq
- Nunap iluani kiammik pisumik nukissiorneq
- Biomasse (orpikut il.il ikuallaaneq kiassaanermut atugassaq)
- Malinnit aamma tinittarnermit ulittarnermillu nukissiorneq

Taamatut oqaaseqarluta, naggataatigut marlussunnik apeqqutissaqarlutalu paaserusutaqarpugut;

Siullertut: Qasigiannugit eqqaani Orpissuuni erngup nukinganik nukissialiorfissatut pilersaarutigineqarnikuusimasoq sumummita killippa? Pilersaarutit suli attanneqarnerasoq imaluunniit pilersaarutinit peerneqarsimaneqsoq paaserusunnarpoq. Taamatut aperinitsinnut pissutaavoq Naalackersuisooqatigiit nutaat isumaqatigiissutaani ersinngimmat aammalu aningaasanut inatsisissamiluunniit takuneqarsinnaajunnaarsimammat.

Pilersaarutini takuneqarsinnaajunnaarsimaneq Inuit Ataqatigiinniit akuersaarsinnaangilluinnarparput, tamanna nunatta 2030-mi annertunerpaamik ataavartumik tunngaveqarluni nukissiuteqalernissaanik angunigaqarnitsinnut naapertuutinngilluinnarmat.

2009-miit 2013-ip tungaanut Naalackersuisooqatigiit pilersaarutiminnut ilanngutsinnikuuat, kisianni ajorluartumik 2013-miit 2016-ip tungaanut Naalackersuisooqatigiit nutaat peernikuusimavaat, uagullu 2016-miit 2018-mut Naalackersuisooqataansinni pilersaarutitut ilannguteqqinnikuugaluarlutigu.

Erngup nukinganik nukissialiorfissaq 1 mia.kr. missaani naleqartussatut missingersuutigineqarnikuusimavoq. Naalakkersuisooqatigiillu allat sanaartorumajunnaarsimanerannut tunngavilersuutigineqarsimavoq imminunngooq akilersinnaassanngimmat sanaartorneqarnissaa.

Inuit Ataqatigiinniit imminnut akilersinnaannginneraalluni tunngavilersuuteqarneq upperinngilluinnarput aamma paasisinnaanngilarput; qanoq aamma ataavartumik tunngaveqarluni nukissiorfiliq imminut akilersinnaanngitsutut oqaatigineqarsinnaagami?

Qasigiannuguit eqqaani erngup nukinganik nukissiorfiliassap Qasigiannuguit saniatigut, Aasiaat aamma Kangaatsiaq nukimmik pilersulertussaagaluarpai. Paasisallu kingulliit naapertorlugit illoqarfinni taakkunani pingasuusuni katillugu ukiumut 40 mio.kr. missaani uuliamut aningaasartuutigineqartarput. Ukiuni qulini 400 mio.kr. taava ukiuni 20-ni 800 mio.kr.

Tassa imaappoq ukiut 25-it missaat qaangiunneratigut Qasigiannuguit eqqaani erngup nukinganik nukissialiorfissaq imminut akilersinnaagaluarpoq, soorluuna aamma tamanna orniginarnerpaassagaluartoq, aningaasallu ukiumut 40 mio.kr. ukiunilu 25-ni katillugu 1000 mio.kr. missaat asuli maangaannaq eqqarunnaarlutigit – ikuallakkunnaarlutigit suliniutinut allanut inuiaqatigiinnullu pingaaruteqarnerusunut atorineqarsinnaalersinnaassagaluar mata. Apeqqutissatta aappaa:

Ilisimasatta ilagaat Maniitsup eqqaani Alcoa-muunngitsoq atugassamik, Maniitsormiunullu atugassamik erngup nukiliorfiusinnaasumik misissuisoqarsimanera. Misissuisimaneq tamanna sumummita killissimanerpa? Nammassineqarsimanerpa? Imaluunniit unitsiinnarneqarsimanerpa? Naalakkersuisummita tamanna pillugu qanoq pilersaaruteqarpat? Apeqqutit qulaaneq pineqartut akineqarumaarnissaat pissangalluta utaqqissavarput.

Inuit Ataqatigiiniit taamatut oqaaseqarluta, Naalakkersuisut siunnersuutaat taperserlugu ataatsimiisitaliamut susassaqartumut ingerlateqqinneqarnissaa inassuteqaatigaarput.

Qujanaq

Peter Olsen